

Δελτίο Τύπου

Ένα καθοριστικό βήμα για τον εγγραμματισμό της βλαχικής γλώσσας στο πλαίσιο της διδασκαλίας της από τους Συλλόγους

17 Οκτωβρίου 2019

Ο Οκτώβρης είναι ένας σημαντικός μήνας στη μακραίωνη ιστορία της βλάχικης κοινότητας στην Ελλάδα. Κάθε χρόνο τέτοια εποχή, τα ορεινά βλαχοχώρια αδειάζουν και οι κάτοικοί τους κατεβαίνουν σιγά-σιγά στα πεδινά με τα ζώα τους για να ξεχειμωνιάσουν. Στις κοιτίδες συγκέντρωσης αυτών των νομαδικών μετακινήσεων στην πάροδο των ετών αναπτύσσονται κέντρα μόνιμης διαμονής, στα οποία οι Βλάχοι και οι Βλάχες συνεχίζουν να μεγαλουργούν συμβάλλοντας στην πρόοδο, τόσο των τοπικών κοινωνιών, όσο και συνολικότερα της χώρας μας.

Στη σύγχρονη εποχή, όμως, στους τόπους της βλάχικης «διασποράς» ανά την επικράτεια, κάθε Οκτώβρη ξεκινούν και οι δράσεις διάσωσης και διάδοσης του αρμανικού πολιτισμού από Συλλόγους που αγωνίζονται –σε αντίξοες συνθήκες είναι η αλήθεια- για το αυτονόητο: να μη χαθεί από τις επόμενες γενιές ο θεμέλιος λίθος κάθε πολιτισμού, δηλαδή η γλώσσα. Επί σειρά πολλών ετών τα μαθήματα εκμάθησης της βλαχικής διατηρούν με επιμονή αυτή την ελπίδα ζωντανή επιτρέποντας στους παλαιότερους να θυμηθούν και στους νεότερους να μάθουν να διαβάζουν, να γράφουν και να μιλούν αυτή τη γλώσσα.

Τούτος όμως ο Οκτώβρης είναι διαφορετικός από όλους τους προηγούμενους. Και αυτό γιατί ένα δίκτυο Συλλόγων που με συνέπεια επιχειρούσαν ως τώρα αυτόνομα τη διδασκαλία της αρμανικής γλώσσας στο πλαίσιο των εβδομαδιαίων δράσεών τους, αποφασίζουν να επιχειρήσουν τον εναρμονισμό των εκπαιδευτικών μεθόδων και υλικών και να συντονίσουν τις προσπάθειές τους, με απώτερο σκοπό μια κοινή εκδοχή εγγραμματισμού της γλώσσας ως εργαλείου διευκόλυνσης για την εκμάθησή της σε ανήλικους και ενήλικους ενδιαφερόμενους.

Νωρίτερα, φιλόλογοι και γλωσσολόγοι από τις διδακτικές ομάδες καθώς και μέλη των διοικήσεων των Συλλόγων αυτών συμμετείχαν σε δύο μαζικές επιστημονικές συναντήσεις με στόχο τη δικτύωση και την ανταλλαγή σε θέματα διδασκαλίας της γλώσσας. Η πρώτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 16/12/2017 στις

εγκαταστάσεις του Συλλόγου Βλάχων Βέροιας, όπου εκπροσωπήθηκαν επτά (7) Σύλλογοι και η δεύτερη στις 20/04/2019 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο Βόλο, όπου εκπροσωπήθηκαν έντεκα (11) Σύλλογοι. Σε αυτές τις συναντήσεις-εργασίας ανταλλάχθηκαν εμπειρίες, απόψεις και γνώσεις γύρω από τη διδασκαλία της βλαχικής γλώσσας και κατατέθηκαν προτάσεις για τον εγγραμματισμό της με βάση, πρώτον τα διδάγματα της επιστήμης, δεύτερον τον πλούτο που απορρέει από αναρίθμητα γραπτά μνημεία γραμματικής, λογοτεχνίας και ποίησης και τρίτον τις ξεχωριστές εμπειρίες από την πολυετή διδασκαλία της γλώσσας σε κάθε Σύλλογο.

Από τις άκρως εποικοδομητικές αυτές συναντήσεις προέκυψε μια διπλή συμφωνία. Αφενός, να συστηματοποιηθεί η συνεργασία στο ζήτημα της διδασκαλίας της βλαχικής γλώσσας στο εσωτερικό του δικτύου των Συλλόγων αυτών και αφετέρου, να δοκιμαστεί πειραματικά ένα κοινό σύστημα γραφής στο πλαίσιο των μαθημάτων, ακριβώς για τη διευκόλυνση της εκμάθησης, αλλά και για την ενίσχυση της προοπτικής για ένα ενιαίο σύστημα εγγραμματισμού της γλώσσας. Το συνημμένο κείμενο κοινής πρότασης θα επαναξιολογηθεί από τους διδάσκοντες/ουσες και τις διοικήσεις των Συλλόγων στο τέλος της εκπαιδευτικής χρονιάς 2019-2020 και θα οριστικοποιηθεί με βάση την εμπειρία εφαρμογής του κατά τη διάρκεια μιας τρίτης διασυλλογικής επιστημονικής συνάντησης που θα πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο του 2020.

Οι πολλαπλές εκδοχές σε ελάχιστα σημεία του προτεινόμενου συστήματος εγγραμματισμού δεν απηχούν τόσο ουσιαστικές «διαφωνίες» κυριολεκτικά μιλώντας, όσο διαφοροποιημένες προσεγγίσεις που ήδη δοκιμάζονται στην πράξη στις επιμέρους περιπτώσεις. Η επισήμανσή τους αποσκοπεί στην παράλληλη εξέταση από τις κατά τόπους διδακτικές ομάδες της καταλληλότητας και της λειτουργικότητας κάθε μιας από αυτές τις εκδοχές κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, έτσι ώστε να καταστεί εφικτή η ομόφωνη σύγκλιση σε ένα οριστικό σύστημα εγγραμματισμού της βλαχικής γλώσσας στο τέλος αυτή της οκτάμηνης δοκιμαστικής περιόδου.

Είναι προφανές ότι όλοι οι Σύλλογοι που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σε αυτή την προσπάθεια και στο ισχύον διασυλλογικό δίκτυο, μπορούν να αξιοποιήσουν το προτεινόμενο πειραματικό σύστημα γραφής και να επικοινωνούν με τις διοικήσεις των υπογραφόμενων Συλλόγων για την προμήθεια εκπαιδευτικού υλικού και κάθε άλλη δυνατή βοήθεια.

Με πνεύμα δημοκρατίας και αλληλοσεβασμού η συμφωνία στο πειραματικό αυτό σύστημα γραφής κατέστη εφικτή χάρη στην αμοιβαία αποδοχή των εξής πέντε βασικών αρχών:

1. Οι διαφωνίες σχετικά με την επιλογή αλφάβητου ή με επιμέρους διαφορές στη σχετική επιλογή αλφάβητου δεν μπορούν να αποτελούν λόγο αντιδικίας που να αποπροσανατολίζει από το βασικό στόχο που είναι η καταγραφή, διάσωση και διάδοση της βλαχικής γλώσσας. Οι όποιες διαφορές πρέπει να οδηγούν σε γόνιμες συνθέσεις και όχι σε άγονες αντιπαραθέσεις.
2. Κάθε γλώσσα μπορεί να εγγραμμatisτεί, με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία, με κάθε αλφάβητο. Είναι αυτονόητο ότι η βλαχική γλώσσα, ως (νεο) λατινική γλώσσα, δύναται να αποδοθεί ακριβέστερα και επιτυχέστερα στο γραπτό λόγο με τη χρήση του λατινικού αλφάβητου.
3. Το προτεινόμενο κείμενο δεν αποτελεί μια ολοκληρωμένη ακαδημαϊκή προσέγγιση του ζητήματος του εγγραμμatisμού της βλαχικής γλώσσας, αλλά μια κωδικοποίηση της μεθόδου που προτείνεται να ακολουθηθεί για τη χρήση και τη διδασκαλία της γλώσσας από τους Συλλόγους που επιθυμούν να το κάνουν σε ένα πρώτο πειραματικό στάδιο.
4. Το προτεινόμενο αλφάβητο επιδιώκει να είναι: α) απλό, χωρίς να χάνει την επιστημονικότητά του, β) συμβατό με τις νέες τεχνολογίες, άρα και απαλλαγμένο, όσο γίνεται, από διακριτικά σημάδια και κυρίως γ) γενικά αποδεκτό από τους Συλλόγους που διδάσκουν τη βλαχική γλώσσα επί σειρά ετών. Σε ό,τι αφορά δε στα διακριτικά σημάδια που προτείνονται, διευκρινίζεται ότι αυτά απαντούν και σε πολλές άλλες λατινικής ρίζας ευρωπαϊκές γλώσσες και είναι εύκολο να βρεθούν & τοποθετηθούν στο πληκτρολόγιο του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
5. Χαιρετίζουμε κάθε προσπάθεια που καταβάλλεται από μεμονωμένους Συλλόγους ή και την ακαδημαϊκή κοινότητα με στόχο τη διάσωση της βλαχικής γλώσσας ανεξάρτητα από την επιλογή αλφάβητου ή οποιαδήποτε άλλη τεχνική λεπτομέρεια.

Για πληροφορίες ή διευκρινήσεις σχετικά με τη πρόταση γραφής και με τη διασυλλογική δικτύωση για τη διδασκαλία της βλαχικής παρακαλούμε να επικοινωνείτε με τους υπογραφόμενους Συλλόγους.

Σύλλογος Βλάχων Βέροιας (vlahoi@otenet.gr)
Συντροφιά Βλάχων Αθήνας (sarmanjilor@gmail.com)
Σύλλογος Αετομηλιτσιωτών Γράμμου (info@aetomilitsa.com)
Πολιτιστικός Σύλλογος Βλάχων Διστράτου (vlahompraziotis@yahoo.gr)
Συλλόγος Βλάχων Άνω Πορογίων (tsalouhidoudoukaefi@yahoo.gr)
Σύλλογος Σαμαριναίων Κοζάνης (info@kozansam.gr)

ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΒΛΑΧΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ

A a = προφέρεται *a* (ανοιχτό), π.χ. albu, anu apiritu, avdu agru, arnedzu aprorea, κ.τ.λ.

Ωστόσο υπάρχουν ακόμη τρεις (3) διαφορετικές προφορές του φωνήεντος **A a**, οι οποίες μάλιστα, όχι σπάνια, συνεπάγονται και διαφορετικούς γραμματικούς τύπους. Ενδεικτικά τα διαφοροποιημένα αυτά **A a** συνήθως χρησιμοποιούνται ως κατάληξη στα άρθρα θηλυκά ονόματα και στον παρακείμενο των ρημάτων. Στο σημείο αυτό υπάρχουν δύο εκδοχές:

Πρώτη εκδοχή:

Ă ä: το ημίφωνο «*a*» πχ στο τέλος των άρθρων θηλυκών ουσιαστικών *veară* (καλοκαίρι) *apă* (νερό) και δεν ακούγεται πολύ. Το συγκεκριμένο διακριτικό σημάδι να χρησιμοποιηθεί και για τα άλλα δύο ημίφωνα *Û, ũ* και *Ĭ ĭ* (βλ. παρακάτω).

Â â: το «*a*» που ακούγεται ανάμεσα σε «*a*» και «*i*» *sânătate*

Ã ã: που η προφορά του είναι πιο κοντά σε «*e*» όπως πχ *nj' yini arău* μου έρχεται εμετός, *cântă* τραγούδησε, *căsi* σπίτια, *cărtsî* χαρτιά

Δεύτερη εκδοχή:

Ă ă (**Ă ă**+ **Â â**): cãntu, băgu, armănu , arădu .

Στην πρόταση τούτη, στην κατεύθυνση πάντοτε της απλοποίησης της γραφής, τα δύο **â** (π.χ. elu cãntâ, για πράξη που γίνεται στο παρόν) που είναι διαφορετικό από **ă** (π.χ elu cãntă, για πράξη που ολοκληρώθηκε στο παρελθόν) μετατρέπονται σε ένα **Ă ă**, με ένα μόνο διακριτικό σημάδι, π.χ. elu cãntă.

Τρίτη εκδοχή:

Ομοίως με τη δεύτερη εκδοχή με τη διαφορά ότι αυτό το ενιαίο **A a** αποτυπώνεται με άλλο διακριτικό σημάδι, δηλαδή ως **Â â**

B b = προφέρεται μπ, π.χ. beau, bunu, batu, bou, κ.τ.λ.

C c: + a, o, u = προφέρεται κ, π.χ. cali, caru, crutsi, corbu, cadu , cunoscu, κ.τ.λ.

C c:+e, i = προφέρεται τσιε, τσι, π.χ. celnicu, cicioru, ceamcu, ceai, ciiri, κ.τ.λ.

Υπάρχει και η πρόταση: Να καταργηθεί αυτός ο κανόνας στην κατεύθυνση της απλοποίησης της γραφής, οπότε η περίπτωση **C c**:+e, i =τσιε, τσι να αντικατασταθεί με το **ts** π.χ. tsielnicu, tsiitsioru (βλ. κατωτέρω), μολονότι αυτή η επιλογή συνεπάγεται την αλλαγή του θέματος ρημάτων κατά την κλιση τους.

ch:+ e, i = προφέρεται κιε, κι, π.χ. cheptu, cheru , chicu, κ.τ.λ.

D d= προφέρεται ντ, π.χ. domnu, dracu, doru, ducu, dindi, doi, κ.τ.λ.

DH dh = για να αποδοθεί ο φθόγγος δ σε λέξεις από τα ελληνικά, πχ. dhascalu, dhemunu, Dhimitri, dhiplumatu, κ.τ.λ.

DZ dz = προφέρεται τζ, π.χ. dzeaminu, dzeaditu, κ.τ.λ.

E e = προφέρεται ε, π.χ. escu, esu, empuru, κ.τ.λ.

F f = προφέρεται φ, π.χ. fumealji, facu, fetu, furu, frapsinu, frate, fagu, κ.τ.λ.

G g + a,o,u = προφέρεται γκ, π.χ. graiu, grãnu, grescu, gulescu, galbinu, gardu, gai κ.τ.λ.

G g+e,i = προφέρεται τζιε, τζι, π.χ. gepi, gioni, giaba, giocu, Gioi, giudicu, κ.τ.λ.

GH gh+e,i προφέρεται =γκε, γκι, γκι π.χ. gheganu, ghemî, ghesu, ghini, ghideri, κ.τ.λ.

H h = προφέρεται χι, π.χ. hiu, herbu, hargi, hascu, heru, herbu, hîcu, hîru, κ.τ.λ.

I i = προφέρεται ι, π.χ. imnu, intru, ilji, imani, isnafî, ifculii, κ.τ.λ.

Î î: όταν το ι είναι ημίφωνο συνήθως στο τέλος λέξεων fatsî κάνεις, fratsî, bârbatsî, fitsiori

Πρόταση

Î î: όταν αυτό το «ι» είναι ανάμεσα σε «ι» και «α» πχ multsî, dzîcu λέω, cârtsî χαρτιά, cînichî (το τραγούδι και η περιοχή)

Υπάρχει και πρόταση: οι διαφοροποιήσεις του **Î î** και **Î î** χωρίς

διακριτικό σημάδι, π.χ. aushi, fitsiori, cârtsi

J j = προφέρεται ζι, π.χ. jeali, jaru, jurtuescu, , jimbu, κ.τ.λ.

K k = προφέρεται κ, σε λέξεις μη λατινικές, π.χ. kilo, kilometru, κ.τ.λ.

L l = προφέρεται λ, π.χ. lemnu, lau, lupu, lacu, laiu, lapti, largu, lumi, lunã, κ.τ.λ.

LJ lj = προφέρεται λυ, π.χ. elji, calji, fumealji, molju, pulji, talju, dzinuclju, ljau, ljirtari, κ.τ.λ.

M m = προφέρεται μ, π.χ. minti, matsinu, mescu, mutu, mutrescu, κ.τ.λ.

N n = προφέρεται ν, π.χ. noapte, necu, nodu, noi, ntsapu, numiru, nou, nelu, κ.τ.λ.

NJ nj = προφέρεται νυ, π.χ. njari, njelu, njedzu, Njercuri, njicu, njiluescu, κ.τ.λ.

O o = προφέρεται ο, π.χ. optu, oaspi, oclju, oru, orbu, ordzu, ou, omu, κ.τ.λ.

P p = προφέρεται π, π.χ. padi, palji, pescu, pascu, patu, papu, portu, romu, pangu, κ.τ.λ.

Q q = Qatar, Quebec, κ.τ.λ.

Κοινή πρόταση: μπορεί και να παραλειφθεί λόγω της περιορισμένης χρήσης τους

R r = προφέρεται ρ, π.χ. (a)roamigu, aroshu, greu, κ.τ.λ.

Πρόταση: Rr για τον ήχο το «γ» στα ρεμένικα (όπως και στην γαλλική)
πχ Rremen/ γεμέν=Βλάχος,

S s = προφέρεται σ, π.χ. semnu, scarminu, scotu, seaminu, sari, saricã, sartsinã, suflitu, cosu, sinferu, κ.τ.λ.

SH sh = προφέρεται παχύ συ, π.χ. shoputu, shedu, shtiu, shiarpi, shoaricu, ushi, κ.τ.λ.

T t = προφέρεται τ, π.χ. tahina, talaru, talju, tastru, , tersu, tiniru, trupu, tacu, tindu, torcu, toru, tundeari, κ.τ.λ.

TH th = προφέρεται θ, για να αποδοθεί ο φθόγγος θ σε λέξεις από τα ελληνικά, π.χ. thimari, cathi, thimelju, thimnitsescu, theatru, theatrinu, κ.τ.λ.

TS ts = προφέρεται τσ, π.χ. fratsĩ, tsapu, tseru, tsarcu, κ.τ.λ.

U u = προφέρεται ου, π.χ. umplu, ou, udatu, umflu, unglji, ureaclji, , urdinu, κ.τ.λ.

Ŭ, ŭ: Το γράμμα Ŭ, ŭ προφέρεται ου ημίφωνο και δεν ακούγεται πολύ. acatsŭ (πιάνω), unŭ , uborŭ, alorŭ, κ.τ.λ.

Υπάρχει και πρόταση: Το Ŭ, ŭ χωρίς διακριτικό σημάδι , όταν είναι ημίφωνο ασυλλαβικό, π.χ. omu, potu, unu , uboru, aloru

V v = προφέρεται β, π.χ. vahti, vali, vedu, veglju, versu, vulpe, κ.τ.λ.

W w = π.χ. New-York, Watt, κ.τ.λ.

Κοινή Πρόταση: μπορεί και να παραλειφθεί λόγω της περιορισμένης χρήσης τους

X x = προφέρεται ξ, π.χ. xeani, xursescu, κ.τ.λ.

Y y: α) προφέρεται όπως το ελληνικό γ, π.χ. yisu, yinu, yeanitsaru, yeaspi, yermu, yiftu, Yinaru, yiptu, yiu, yumaru, yitrii, yeatru, ayru, κ.τ.λ

β) προφέρεται σε ονόματα και ξένες λέξεις ως (γ)ι, π.χ. New-York, Yonga, κ.τ.λ.

Z z = προφέρεται ζ, π.χ., zahari, zarzavuli, zboru, zmelciu, zmoaticu, κ.τ.λ.

∞

Πού τονίζουμε;

Ο τονισμός στη βλαχική γλώσσα είναι δυναμικός και ελεύθερος (κινητός). Ο τόνος δεν μπορεί να ανέβει πιο πάνω από την προπαραλήγουσα (νόμος της τρισυλλαβίας), όπως γίνεται και με την ελληνική και τη λατινική γλώσσα.

Στα ουσιαστικά και επίθετα ο τόνος μετακινείται σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην παραγωγή

Παράδειγμα

fitsiorŭ [φιτσιόρŭ] = παιδί fitsiuricŭ [φιτσιουρίκŭ] = παιδάκι

feată = κόρη fitică = κοριτσάκι

Στα ρήματα η μετακίνηση είναι πιο συχνή κατά την κλίση

Παράδειγμα

amŭ = έχω avemŭ = έχουμε

και πολλές φορές διακρίνει σημασιολογικά δύο ομόηχους τύπους

Παράδειγμα

aflâ [ἀφλά] = βρίσκει aflã [αφλά´] = βρήκε

Ποιά είναι τα σημεία στίξης;

Τα σημεία στίξης είναι: α) η τελεία (.), β) η άνω τελεία (;), γ) το κόμμα (,), δ) το ερωτηματικό (?), ε) το θαυμαστικό (!).

Σύλλογος Βλάχων Βέροιας
Συντροφιά Βλάχων Αθήνας
Σύλλογος Αετομηλιτισιωτών Γράμμου
Πολιτιστικός Σύλλογος Βλάχων Διστράτου
Συλλόγος Βλάχων Άνω Πορογίων
Σύλλογος Σαμαριναίων Κοζάνης